

Skulle ikke så hyttefolkets interesse og glede over skog og trær kunne utvides til virkelig skogplanting i sammenhengende bestand med *både* estetisk og realistisk målsetting? I så beskjeden målestokk til å begynne med kanskje: 100 bartreplanter på år pr. hytte i fjelltraktene? Som i samråd med grunneiere og skoglige fagfolk ble satt ut på bestemte utmålte «hyttefelter» i fjellbandet?

Det ville i så fall bety en liten hobby til lettelse av ferietidens problemer, en liten smule muskelbruk, noen masker påstrikket et for kort mørkegrønt teppe, hvor selve arbeidet med plantingen bare ville ta et par timer eller så av ferietiden for hver deltaker.

Og så ville det vesle tiltaket ha i sitt følge *årlige* hobbyer med små, nyttige avvekslinger i ferielivet i form av interessante iakttakelser og nennsom pleie av granbarnas oppvekst og fortsatte liv.

Vi har som sagt mange hyttestrøk i vårt land, og mange mennesker der som ikke alltid vet hva de skal fordrive tiden med til nytte og glede for seg.

Sett at vi for eksempel på nevnte Hemnekjølen har 100 hytter. Det skisserte tiltak ville da bety 10 000 planter utsatt pr. år, eller en årlig utvidelse av barskogteppet på 50 mål (dekar).

Skulle ikke noen hver kunne finne både nytte og glede i det da?

Jo, slik kan vi med et stenk av realisme — om vi er idealister og gledesøkende nok — allerede i dag bidra en liten smule til å heve barskoggrensen et stykke opp mot de for granskog lokalklimatiske grenser i fjellets nakne eller lauvskoglodne bryst.

Så langt er den romantiske tanken om å kle fjellet ikke absurd.

Arnt Opsal.

MAGNE HAAVE

Moskusdyrene på Dovre

Da moskusdyrene på Dovre helst oppholder seg i trakter som ligger i Sør-Trøndelag, har vi funnet at en omtale av denne høyaktuelle «sak» blir tatt opp i vår årbok.

Uten å ta standpunkt for eller imot dyrene, har vi latt fleres mening komme til orde, og håper at saken må løses på en måte som kan godtas av alle.

For å få et samlet inntrykk av denne sak, som fikk så tragisk et utfall i sommer, vil vi gjenta hva som tidligere har skjedd med disse dyrene.

Før siste krig var det satt ut moskusdyr på Dovre, og stammen trivdes, så vidt man kunne se, men øket heller lite. Et par ganger ble det satt ut kalver som var hentet fra Grønland. Hensikten med forsøket var vel å få slått fast om disse dyrene kunne livnære seg så vidt høyt til fjells. Kanskje kunne det bli jaktbart vilt, og mange rechnet det vel også som en turistattraksjon. Noen uhell av noen art hørte vi aldri om på grunn av disse dyr. Vel, det hendte vel at en okse dukket opp blant bølingene på setrene — ja, det dukket også opp en og annen nede i bygda, men disse uselskapelige dyr varslet i god tid om uønsket bekjentskap, og streifyrene forsvant igjen inn i fjellstillheten.

Så kom krigen, og for tyskerne var dette prektig vilt. Faktum var iallfall at da krigen sluttet, var det stilt om moskusdyrene på Dovre. Jon Angard fra Dombås visste nok at det fantes noen av dem enda — han hadde jo vært som en far for dem fra de kom som

kalver og gikk i bingje hjemme hos ham, og han fulgte dem og visste hvor de helst holdt til.

Etter krigen ble det ordnet med ny stamme fra Grønland, og dyrene trivdes og formerte seg langsomt. Helst holdt de til i Støldalen — langt fra folk. Men så tar reiselysten blant dyrene til. Enslige okser blir sett i Drivdalen, i Sunndalen, i Oppdal — ja, på slutten ble eksemplarer observert helt nede i Gauldalen. Noe fagert syn er ikke moskusen, men krefter har den og ruver som fortidslevning, med den tykke, lange hårbekledningen og de eiendommelige, sylspisse horn, som retter seg i bue beint forover.

Fotturister ble advart mot å gå innpå dyrene, men til tross for det, gikk nok mang en fotograf så nært innpå dem at faresignalet kom — og så ble det springmarsj. Verst synes vi det var sist sommer da bilturister oppdaget to okser ved Svonåa. De sto i en bjørkekrull på vestsiden av Svonåa, så bilistene hadde både denne og jernbanelinjen mellom seg og dyrene. Til slutt var det så mange biler som stoppet her at veien korket seg. Ja, selv lyntoget slakket farten så reisende skulle få nyte synet av disse eiendommelige og nå så sørgelig berømte dyr. Det fortelles at noen tyske ungdommer hoppet over jernbanelinjen og Svonåa som her er ganske grunn. De gikk mot moskusdyrene, som bare sto rolige. En eller flere av tyskerne begynte da å kaste stein for å få dyrene fram, så bilder kunne bli tatt. Da ble det for meget for selv en moskusokse. Den spratt fram og satte etter plageånden, som hurtigst måtte retirere uten bilde og bare så vidt kom seg over elven og i sikkerhet bak jernbanens doble jerngard. Vi tilgir oksene at de ble forarget og gjorde utfall.

Foran er nevnt den sørgelige tragedie da Ola P. Stølen ble drept ved Engan. Vi kjenner ikke detaljene i hendingen og skal ikke agere etterpåklok. Vi bare fastslår at dyrene ikke er velsett hos deres nærmeste naboer — folk i Åmotsdalen — og vi forstår deres angst for å møte dyrene. Vel, slikt hendte vel også tidligere med vanlige okser, og ikke uten grunn hadde et hovedstadsblad en gang et bilde av en olm okse, og teksten lød: Statsfiende nr. 1. Slike okser har også menneskeliv — mange — på samvittigheten. De er ikke blitt utryddet for det, men det er innført restriksjoner mot okser og deres frie beiterett. Elg og hjort er heller ikke å spøke

Moskusdyr

Anker Carlsen

med om høsten, og mange, helst muntre historier, er fortalt om vandrere som har tilbragt timer i et eller annet tre inntil den forargete drøvtygger har funnet ventetiden for lang og forduftet.

Men så over til Åmotsdal, hvorfra vi har fått brev fra Elsa og Morten Vammervold:

«Vi har mottat Deres brev av 8 ds., der De ber om å uttale oss om moskusdyrene. Det gjør vi så gjerne, selv om vi nok ikke er moskuseksperter.

I og med den tragiske ulykken 22. juli i sommer, da fjellbonden, naturelskeren og kjempekaren Ola P. Stølen, på noen få sekunder ble stangt til døde av en langragget moskusokse, kom det jo fart i diskusjonen om disse dyr. Det har ikke vært til å unngå at så snart mann og mann har møttes, så har praten kommet inn på ulykken og moskusdyrene. Slik har det vært her i Åmotsdal, men sikkert like mye på hele Engan, og til dels videre utover bygda og landsdelen. Det har jo blitt en hel del avisskriverier også, for og imot dyrene. Her omkring er det jo så å si bare én mening om dyrene: De må vekk herfra. I hvert fall fra dalområdene. Men skal en ha garanti for at de ikke kommer ned i dalen, så er vel det igjen det samme som at de må utryddes. For så lenge de finnes på fjellet, vet en aldri når de dukker opp ett eller annet sted nede i dalen.

Ingen behøver å vite at et dyr er på vei ned i dalen, før noen kanskje står ansikt til ansikt med det. Det er slett ikke sikkert at det er et barskt mannfolk som støter på det først, og enda mindre sannsynlig at det er en polarforsker utstyrt med hund og gevær. Da er det større sjanser for at det kanskje er en mindre modig sæterjente som først får besøk av streifdyret. Skjønt mindre modige sæterjenter blir det nok ikke noen av i Åmotsdalen etter det som er hendt, så lenge det fins moskus på Dovre.

Moskusdyrene har aldri vært likt her. Ingen har ønsket å få se en moskus om de har gått utover. Heller tvert imot. Vi forstår bare ikke meningen med å innføre dem til landet. Eneste «nytt» vi kan forstå de gjør er å skremme folk og buskap. Hvis de er ment som turistattraksjon, så tror jeg ikke de svarer til sin hensikt. Om det er noen som går for å treffe på dyrene i fjellet, så er det vel langt flere som søker å unngå dem. Personlig kan jeg ikke forstå «sjarmen» ved dem. For noe *vakkert* syn er de jo ikke. Jeg tror ikke turistene reiser lange veier for å se på dem. Det kan vel være noen som, hvis de først er på traktene likevel, gjerne vil komme innpå dyrene for å fotografere. Men da er det jo også straks fare på ferde. Det kan nok mange amatørfotografer bevitne. Det kommer vel ingen turister fra utlandet *bare* for å se på moskus. Det både tror og håper vi. For hva kan en flokk moskusdyr forskjønne i vår ellers så vakre og fredelige natur? Enda er det bare en 20—30 dyr av dem her, men hva om en del år hvis de får formere seg i ro og fred?

Vi mener ellers at de har ingen rett til å gå nede i dalen i hvert fall. Hverken allmenning eller grunneiere ble spurt om lov da de ble sluppet på Dovre. Det ser heller ikke ut til at noen har *ansvar* for dyrene. Jeg kan nevne at da vår henvendelse ble sendt til Landbruksdepartementet angående dyrene, så ble det svart at de ikke var sikker på om det var Landbruksdepartementet som hadde med dyrene å gjøre. Etter som det var innførte dyr det gjaldt, kunne det kanskje tenkes at det var Industridepartementet!

Hvis Turistforeningen er imot dyrene, er det vårt håp at den kan hjelpe til med å få dyrene utryddet. Vi tror ikke norsk fauna og natur blir noe fattigere av den grunn.

Vennlig hilsen *Elsa* og *Morten Vammervold.*»

HANS GEORG
JÜRGENS

Se Dovre fra luften

For oss i *Den trondhjemske moskusklubb* av 1964 er byens aviser uleselige for tiden. I den grad synes et lite, uskyldig dyr, moskusoksen, å ha vakt skribentenes uforklarlige vrede at fornuft, logikk, medfølelse og naturglede, utelukkende er å finne på kveldsmøtene i vår bevegelse.

Dette sjarmerende dyr, som, bortsett fra at det er livsfarlig, er et usedvanlig vennsøkt og tillitsfullt vesen, har måttet finne seg i å bli overøst av all den harme og stupide påståelighet, av all den imbesile besserwissen og forrykte selvhevdelse som rommes på bunnen av den trønderske folkesjel.

Og hva har så dette fredsommelige dyret gjort? Det har stanget mennesker, skrives det. For vår egen del vil vi få lov til å tilføye: Det har stanget *alt for få mennesker!* Alt for mange i denne by går rundt og skrangler med hodet uten den trøkk i baken som noen hver kunne trenge for å komme ned på jorden igjen. (Naturligvis etter en kortere flytur. Se overskriften.)

For dem som av helsemessige grunner *absolutt* ikke tåler å stanges, har én av byens konservative morgenaviser offentliggjort et utdrag av «Forholdsregler å ta ved møte med moskusokse i norsk fjellterreng», angivelig utgitt av Statens direktorat for fortidsuhyrers bevaring. Dette tar seg imidlertid bare av Mot Dag-ister og grantrær med diameter på 75 cm og mer. Forholdsreglene er utgitt av oss og er å finne i vårt månedsblad «Horn i siden». (Kr. 7,50 pr. billass, levert fra vårt lager i Krambugaten.)